

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-133>
УДК 336.338

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

THEORETICAL BASICS OF THE MATERIAL AND TECHNICAL SUPPLY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Тітенко Артем Анатолійович

аспірант,

Національно науковий центр

«Інститут аграрної економіки»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5875-6408>

Titenko Artem

National Scientific Center

«Institute of Agrarian Economics»

В статті проведено теоретичні узагальнення особливостей матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств. Розглянуто погляди науковців на дану економічну категорію, встановлено, що доцільно було б процес матеріально-технічного забезпечення розглядати в залежності від економічних відносин між його учасниками. Ефективне управління цими ресурсами є важливим для забезпечення успішної діяльності підприємств. Доведено, що забезпечення оптимального рівня технічного потенціалу та ефективна організація його використання є критичними для забезпечення нарощення виробництва сільськогосподарської продукції. Виокремлено ряд заходів, які допоможуть покращити технічне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, що в свою чергу сприятиме підвищенню продуктивності та якості сільськогосподарського виробництва, а також позитивно позначиться на продовольчій безпеці України

Ключові слова: розвиток, забезпечення, матеріально-технічні ресурси, економічні відносини.

The article provides theoretical generalizations of the features of material and technical support of agricultural enterprises. The views of scientists on this economic category were considered, it was established that it would be appropriate to consider the process of material and technical support as dependent on the economic relations between its participants. The economic essence of material and technical support requires the presence of the following three most important conditions: social division of labor; production of consumption values not only for oneself, but also for others; ensuring the equivalence of the values of goods in the process of exchange. With regard to agricultural production, its material and technical support is an exchange of agricultural and industrial products determined by the division of labor with the aim of meeting the technological demand for industrially manufactured goods, obtaining profit and solving social problems. Effective management of these resources is important to ensure the successful operation of enterprises. It has been proven that ensuring the optimal level of technical potential and effective organization of its use are critical for ensuring the increase in the production of agricultural products. It has been established that the effective development of agricultural enterprises in modern conditions is determined not only by the level of its technical support, namely: the number of means, their quality, productivity, compliance with global requirements for the economic characteristics of the environment and safety, but also by the technological perfection of production, i.e., how agricultural machinery allows timely and qualitatively meet the biological requirements of plants and animals. According to the parameters of the mechanization of agricultural work, the domestic agro-industrial complex is still significantly inferior to Western European countries. A number of measures have been identified that will help to improve the technical support of agricultural producers, which in turn will contribute to increasing the productivity and quality of agricultural production, as well as have a positive effect on Ukraine's food security

Keywords: development, provision, material and technical resources, economic relations.

Постановка проблеми. Важливим завданням розвитку національної економіки є нарощування обсягів виробництва аграрної продукції, підвищення її безпечності та якості згідно з вимогами Європейського Союзу з метою забезпечення продовольчої безпеки

країни. З огляду на це стан розвитку економіки України потребує вирішення гострої проблеми відтворення технічного потенціалу аграрних підприємств. Потрібно розвивати програми підтримки сільськогосподарських товаровиробників, сприяти модернізації технологій та впровадженню сучасних методів виробництва, підвищувати якість продукції та безпеку її виробництва. Також важливо розвивати інфраструктуру для забезпечення доступу до ринків збуту та ресурсів для сільськогосподарських підприємств.

Для уникнення технологічної відсталості виробничих галузей та покращення функціонування рослинництва і тваринництва важливо звернути увагу на нарощення їх технічного потенціалу. Це може включати в себе модернізацію обладнання та технологій, впровадження сучасних методів виробництва, підвищення кваліфікації працівників, а також розвиток інфраструктури. Важливо також сприяти інноваціям у сільському, лісовому та водному господарстві та впровадженню новітніх рішень для підвищення продуктивності та якості продукції. Покращення технічного забезпечення допоможе забезпечити сталий та ефективний розвиток виробничих галузей, а також підвищить конкурентоспроможність аграрного сектору економіки.

Успішно вирішити проблему технічного забезпечення аграрних підприємств можливо на дотриманні відповідних теоретичних засад. В умовах війни та наявності негативного впливу інших факторів нестабільності виникає потреба в уточненні теоретичних підходів до формування цих заходів, що зумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання технічного забезпечення аграрних підприємств є предметом наукових досліджень пов'язаних з процесами оновлення і розвитку матеріально-технічної бази, оскільки це безпосередньо впливає на ефективність діяльності аграрних підприємств. Теоретичні та практичні засади технічного забезпечення підприємства та оцінки ефективності його використання присвячені праці багатьох видатних вчених, серед яких значний внесок зробили В. Андрійчук, В. Галушко, О. Єрмаков, В. Іванишина, Ю. Канигіна, М. Кісіль, О. Николук, Г. Підлісецький, В. Питулько та інших учени-економісти.

Формулювання мети статті. Метою дослідження є узагальнення теоретичних поглядів на сутність форсування матеріально-техніч-

ного забезпечення аграрних підприємств та розробка пропозицій щодо їх покращення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі дослідження з'ясовано, що однією з найгостріших проблем, з якою стикаються аграрні підприємства, є неналежний рівень їх технічного забезпечення. Недостатнє оновлення техніки та відсталість машинно-тракторного парку обмежують ефективність виробництва, впливаючи на врожайність та якість продукції. Темпи вибуття сільськогосподарської техніки випереджають темпи їх оновлення.

Від технічного забезпечення галузі значною мірою залежить ефективність використання земельних ресурсів, кількісні та якісні показники діяльності агроформувань. Підприємство, яке не оснащено новітньою технікою й не використовує передові технології, не спроможне пропонувати конкурентоспроможну продукцію як за якістю, так і ціною. Світовий досвід доводить, що більше 80% зростання ВВП забезпечується технологічними нововведеннями, що здійснюється через технічне оснащення виробництва [1].

Одним з найважливіших елементів ресурсного потенціалу, який є важливим фактором формування конкурентоспроможності підприємства, виступає матеріально-технічна база, яка повинна розвиватися на основі впровадження нових технологій, комплексної механізації, автоматизації виробничих процесів в усіх його галузях, постійного поліпшення використання природних ресурсів. Це забезпечить формування ресурсного потенціалу, здатного реалізувати стратегічні завдання, які стоять перед сільським господарством країни [2].

Як зазначає Л.В. Костюченко під матеріально-технічним забезпеченням слід розуміти процес забезпечення підприємства необхідними видами матеріально-технічних ресурсів у встановлений термін і в обсягах, необхідних для нормальної роботи [3, с. 8]. Від організації своєчасного надходження матеріальних ресурсів у потрібній кількості, певної якості та асортименту значною мірою залежить рівномірний, ритмічний випуск готової продукції, її якість та ефективність роботи підприємства. На думку автора, процес матеріально-технічного забезпечення значною мірою залежить від економічних відносин між його учасниками. Тому визначення поняття, запропонованого Л.В. Костюченко, слід доповнити ознакою економічних відносин.

Економічна сутність матеріально-технічного забезпечення передбачає наявність

таких трьох найважливіших умов – суспільного поділу праці; виробництва споживних вартостей не тільки для себе, а й для інших; забезпечення еквівалентності вартостей товарів у процесі обміну. Стосовно аграрного виробництва, його матеріально-технічне забезпечення являє собою зумовлений поділом праці обмін аграрною і промисловою продукцією з метою задоволення технологічного попиту на товари промислового виготовлення, одержання прибутку та вирішення соціальних проблем [4].

У своїх дослідженнях Н.В. Збагерська під матеріально-технічним забезпеченням пропонує звужено розуміти процес постачання на підприємство сировини, матеріалів, напівфабрикатів, готових виробів, які необхідні для виробничого і невиробничого споживання, відповідно до визначених потреб та у певні терміни [5].

Різноманітність визначень досліджуваної економічного поняття свідчить про його важливість та проведені ґрунтовні дослідження науковців щодо визначення сутності.

Матеріально-технічні ресурси є важливою складовою виробничого процесу аграрного виробництва. Вони є основними і оборотними засобами підприємства, які повністю переносять свою вартість на новостворену продукцію. Вартість цих ресурсів включається у загальні витрати на виробництво продукції і впливає на кінцеву вартість продукту. Ефективне управління цими ресурсами є важливим для забезпечення успішної діяльності сільськогосподарських підприємств. Тому, вони потребують відшкодування на колишньому рівні під час простого відтворення або у збільшених розмірах під час розширеного відтворення. В процесі виробництва вони змінюють свою речову форму, що відрізняє їх від іншої групи виробничої бази, а саме технічних ресурсів, які складають основні засоби підприємства [6].

Забезпечення оптимального рівня технічного потенціалу та ефективна організація його використання є критичними для забезпечення нарощення виробництва сільськогосподарської продукції. Технічне оснащення аграрного виробництва належним чином допомагає виконувати технологічні процеси та операції якісно, швидко та з оптимальними витратами праці та коштів. Це сприяє підвищенню продуктивності та якості виробництва, що в свою чергу впливає на забезпечення продовольчої безпеки країни. Важливо постійно вдосконалювати

технічний потенціал та використовувати його ефективно для досягнення поставлених цілей діяльності.

Низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників призвела до значного уповільнення темпів відтворення технічних засобів, внаслідок чого вітчизняні заводи тракторного і сільськогосподарського машинобудування майже повністю втратили ринки збуту своєї продукції і знаходяться на межі банкрутства та припинення виробництва технічних засобів для сільського господарства. З тих же причин практично втрачена ремонтно-обслуговуюча галузь. Наявний парк машин підтримується у робочому стані в основному зусиллями самих користувачів на власній обслуговуючій базі, яка недостатньо забезпечена ремонтно-технічним обладнанням і кваліфікованими кадрами. Ці негативні процеси супроводжуються втратою робочих місць, відтоком кваліфікованих інженерно-технічних і робітничих кадрів, їх міграцією в інші галузі і навіть країни [7].

Ефективний розвиток аграрних підприємств в сучасних умовах визначається не тільки рівнем його технічного забезпечення, саме: кількістю засобів, їх якістю, продуктивністю, відповідністю світовим вимогам до економічних характеристик довілля й безпеки, але і технологічною досконалістю виробництва, тобто, як сільськогосподарська техніка дозволяє вчасно та якісно задовольнити біологічні вимоги рослин і тварин. За наведеними параметрами механізації сільськогосподарських робіт вітчизняний агропромисловий комплекс поки що значно поступається західноєвропейським країнам [2, с. 4].

Для вирішення даної проблеми та покращення матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств слід системно здійснювати заходи щодо:

1. Залучення інвестицій, зокрема сприяти першочерговому фінансуванню витрат для придбання нового обладнання та машин, а також для ремонту та підтримки існуючої техніки.

2. Розвитку програм підтримки, пов'язаних із створенням спеціальних заходів та пільг для сільськогосподарських підприємств на придбання сучасної техніки.

3. Підвищення кваліфікації працівників, шляхом організації навчальних курсів і тренінгів з ефективного використання техніки та технологій.

4. Сприяння впровадженню інновацій, підтримки досліджень та розробок у галузі сіль-

ського господарської техніки для покращення продуктивності та якості виробництва.

Ці основні заходи допоможуть покращити технічне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, що в свою чергу сприятиме підвищенню продуктивності та якості сільськогосподарського виробництва, а також позитивно позначиться на продовольчій безпеці України.

В умовах нестачі фінансових ресурсів та високого рівня зносу технічної бази сільськогосподарських підприємств, важливо знайти раціональні та ефективні шляхи для її покращення. Для покращення ситуації в галузі доцільно: провести оцінку стану технічної бази: проведення аудиту обладнання та машин для визначення їх поточного стану, рівня зносу та можливостей для подальшого використання; планування ремонтів та модернізацій: визначення пріоритетів у ремонті та модернізації обладнання для збереження його функціональності та продуктивності; використання альтернативних рішень: розгляд можливостей оренди обладнання, спільного використання з іншими підприємствами використання лізингу; інвестиції в нове обладнання: пошук можливостей для залучення інвестицій для придбання нового

технічного обладнання, яке підвищить продуктивність та конкурентоспроможність підприємства, підвищення кваліфікації персоналу: Навчання працівників новим технологіям та методам роботи для ефективного використання технічної бази.

Здійснення цих заходів може допомогти оптимізувати використання технічної бази сільськогосподарських підприємств, покращити їх фінансовий стан та забезпечити конкурентоспроможність на ринку.

Висновки. Ситуація з технічним забезпеченням аграрних підприємств не відповідає їх техніко-технологічним та ринковим потребам та впливає на ефективність та конкурентоспроможність даних підприємств. Недостатнє або застаріле обладнання може обмежувати можливості виробництва, збільшувати витрати та знижувати якість продукції.

Проведені дослідження дали можливість стверджувати, що під матеріально-технічним забезпеченням слід розуміти процес забезпечення підприємства необхідними видами матеріально-технічних ресурсів у встановлений термін і в обсягах, необхідних для нормальної роботи та необхідності взаємної узгодженості в економічних відносинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1 Костирко І.Г. АПК України: проблеми відтворення та оновлення основного капіталу. *Економічний простір*. 2008. № 19. С. 92–98.
- 2 Руснак П.П., Жебка В.В., Рудий М.М., Чалий А.А. Економіка сільського господарства. Київ : Урожай, 1998. 320 с.
- 3 Костюченко Л.В. Удосконалення механізму управління системою матеріально-технічного забезпечення підприємств залізничного транспорту України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04. Дніпропетровськ, 2009. 24 с.
- 4 Березівський П. С. Організація виробництва і підприємницької діяльності в аграрних формуваннях. Львів : Українські технології, 2002. 536 с.
- 5 Збагерська Н.В. Матеріально-технічне забезпечення підприємства: Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення. Рівне : НУВГП, 2006. 150 с.
- 6 Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. Київ, 2002. 624 с.
- 7 Костромський М.В. Сучасний стан технічного забезпечення аграрної сфери економіки України. *Ефективна економіка*. 2012. № 12.

REFERENCES:

1. Kostyrko I.H. (2008) APK Ukraine: problemy vidtvorennia ta onovlennia osnovnoho kapitalu [Agricultural industry of Ukraine: problems of reproduction and renewal of fixed capital.]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 19, pp. 92–98.
2. Rusnak P.P., Zhebka V.V., Rudyi M.M., Chalyi A.A. (1998) *Ekonomika silskoho hospodarstva* [Economics of agriculture]. Kyiv: Urozhai, 320 p. (in Ukrainian)
3. Kostyuchenko L.V. (2009) *Udoskonalennia mekhanizmu upravlinnia systemoiu materialno-tekhnichnoho zabezpechennia pidpriemstv zaliznychnoho transportu Ukrainy* [Improvement of the management mechanism of the material and technical support system of railway transport enterprises of Ukraine]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk : 08.00.04. Dnipropetrovsk, 24 p.

- 4 Berezivskiy P.S. (2002) Orhanizatsiia vyrobnytstva i pidpriemnytskoi diialnosti v ahrarnykh formuvanniakh [Organization of production and entrepreneurial activity in agrarian formations]. Lviv : Ukrainski tekhnolohii, 536 p.
- 5 Zbacherska N.V. (2006) Materialno-tekhniche zabezpechennia pidpriemstva: Interaktyvnyi kompleks navchalnometodychnoho zabezpechennia [Material and technical support of the enterprise: Interactive complex of educational and methodological support]. Rivne: NUVHP, 150 p.
- 6 Andriichuk V.H. (2002) Ekonomika ahrarnykh pidpriemstv [economics of agricultural enterprises]. Kyiv, 624 p.
7. Kostromskiy M.V. (2012) Suchasnyi stan tekhnichnoho zabezpechennia ahrarnoi sfery ekonomiky Ukrainy [The current state of technical support of the agrarian sector of the economy of Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, no. 12.